

כמה שנים ישבו ישראל במצרים?

מקורות לשיעורו של מרדכי סבתו, א ניסן תשע"ז, מת"ן ירושלים

1. שמות פרק יב

(מ) ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה :
(מא) ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה ויהי בעצם היום הזה יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים :

2. בראשית פרק טו

(יג) ויאמר לאברהם גדע תדע פי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה :

3. בראשית פרק מו

(ח) ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה יעקב ובניו בכר יעקב ראובן :... (יא) ובני לוי גרשון וקהת ומכרי :

4. שמות פרק ו

(טז) ואלה שמות בני לוי לתלדתם גרשון וקהת ומכרי ושני חיי לוי שבע ושלשים ומאת שנה : ...
(יח) ובני קהת עמרם ויזקור וחברון ועזיאל ושני חיי קהת שלש ושלשים ומאת שנה : ...
(כ) ויקח עמרם את יוכבד דדתו לו לאשה ותלד לו את אהרן ואת משה ושני חיי עמרם שבע ושלשים ומאת שנה :

5. שמות פרק ז

(ז) ומשה בן שמונים שנה ואהרן בן שלש ושמנים שנה בדברם אל פרעה :

6. רשב"ם לשמות ו, טז

ושני חיי לוי - לפי הפשט שפירשתי בבראשית שכל שנות הדורות הוא מונה עד [נח ואח"כ מונה] שני חייהם מנח ועד אברהם ואחר אברהם שנות יצחק ואחריו שנות יעקב ואחריו שנות לוי בנו ואחריו שנות קהת ואחריו שנות עמרם ואחריו שנות משה ואחריו יהושע והשופטים והמלכים וגלות בבל שבעים וגם שנות בית שני בדניאל.

7. רש"י לשמות יב, מ

אשר ישבו במצרים - אחר שאר הישיבות שישבו גרים בארץ לא להם.
שלשים שנה וארבע מאות שנה - בין הכל משנולד יצחק עד עכשיו היו ארבע מאות שנה. משהיה לו זרע לאברהם נתקיים 'כי גר יהיה זרעך', ושלשים שנה היו משנגזרה גזירת בין הבתרים עד שנולד יצחק.
ואי אפשר לומר בארץ מצרים לבדה, שהרי קהת מן הבאים עם יעקב היה, צא וחשוב כל שנותיו וכל שנות עמרם בנו ושמונים של משה, לא תמצאם כל כך, ועל כרחך הרבה שנים היו לקהת עד שלא ירד למצרים, והרבה משנות עמרם נבלעים בשנות קהת והרבה משמונים של משה נבלעים בשנות עמרם, הרי שלא תמצא ארבע מאות לביאת מצרים, והוזקקת לומר על כרחך, שאף שאר הישיבות נקראו גרות, אפילו בחברון, שנאמר 'אשר גר שם אברהם ויצחק', ואומר 'את ארץ מגוריהם אשר גרו בה', לפיכך אתה צריך לומר 'כי גר יהיה זרעך' משהיה לו זרע. וכשתמנה ארבע מאות שנה משנולד יצחק, תמצא מביאתן למצרים עד יציאתן מאתים ועשר שנה, וזה אחד מן הדברים ששינו לתלמי המלך.

8. תלמוד בבלי מסכת מגילה דף ט עמוד א

דתניא: מעשה בתלמי המלך שכינס שבעים ושנים זקנים, והכניסן בשבעים ושנים בתים, ולא גילה להם על מה כינסן. ונכנס אצל כל אחד ואחד ואמר להם: כתבו לי תורת משה רבכם. נתן הקדוש ברוך הוא בלב כל אחד ואחד

עצה, והסכימו כולן לדעת אחת. וכתבו לו ... ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים ובשאר ארצות ארבע מאות שנה...

9. רשב"ם לשמות יב, מ

(מ) ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים - עד סוף שלשים שנה וארבע מאות שנה משנאמר לאברהם בין הבתרים, כי בן שבעים שנה היה אברהם אבינו כשנדבר עמו בין הבתרים, והארבע מאות של גר יהיה זרעך, התחילו מיצחק כמו שפירשתי הכל בפרשת [בין] [ה]בתרים:

10. אבן עזרא לשמות יב, מ

אחר שמצאנו כתוב, שהשם אמר לאברהם בין הבתרים כי גר יהיה זרעך ארבע מאות שנה, ידענו כי חשבון מושב בני ישראל תלוי בקץ אברהם. והוצרך בעל סדר עולם לומר, כי אחר שבא אברהם לארץ כנען שב לחרון. והוצרכו המפרשים לומר, כי נבואת אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים (ברא' טו, ז) איננה דבקה עם הפרשה הנזכרת, אבל אחר זה נאמרה, ואין צורך לכל זה. רק חשבון ד' מאות שנה הוא מיום שנולד יצחק. ואלה השלשים שנה הנוספים, מספרם מיום שיצא אברהם מארץ מולדתו מאור כשדים ובא עם אביו אל חרון, כאשר כתוב ויבואו עד חרון וישבו שם (שם יא, לא), ואברהם ישב עם אביו בחרון חמש שנים, ובא אל ארץ כנען והוא בן חמש ושבעים שנה, ולא שב אל חרון. והנה כאשר נולד יצחק תמו שלשים שנה, שיצא אברהם מארצו, כי הוא העיקר, כי לו נתנה ארץ הכנעני. ויהיה פסוק אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים (שם טו, ז) דבק עם כל הפרשה למעלה ולמטה. והנה פי' ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים, שהיו גרים שם, גם אבותיהם היו גרים, ככתוב כמעט וגרים בה (תה' קה, יב), ואברהם אמר: גר ותושב אנכי עמכם (ברא' כג, ד). שלשים שנה וארבע מאות שנה. מיום שיצא אברהם אביהם מארץ מולדתו:

11. רמב"ן לשמות יב, מ

ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה - משנולד יצחק עד עכשיו היו ארבע מאות שנה, שמשעה שהיה זרע לאברהם נתקיים בו כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם (בראשית טו יג), ושלשים שנה היה משנגזרה גזרת בין הבתרים עד שנולד יצחק, וכשתמנה ארבע מאות משנולד יצחק תמצא מביאתן למצרים עד יציאתן מאתים ועשר שנים. זה לשון רש"י. והוא דעת רבותינו (במכילתא כאן). אלא שאינו מתוקן בפירושו כל צרכו, שהרי כתוב (בראשית יב יד) ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרון, ומעמד בין הבתרים היה אחר כך ימים רבים. אבל נצטרך לתרץ הענין כמו ששנו בסדר עולם (פרק א) אברהם אבינו היה בשעה שנדבר עמו בין הבתרים בן שבעים שנה, שנאמר (בפסוק מא) ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים. חזר לחרון ועשה שם חמש שנים, שנאמר (בראשית יב ד) ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה בצאתו מחרון. ויהיה ענין הכתוב לומר כי בצאתו מחרון ארץ מולדתו שלא חזר וראה עוד בבית אביו היה בן שבעים וחמש שנה: **ודעתי בדרך הפשט** כי ה' אמר לאברהם, ידוע תדע כי טרם תתי לך הארץ הזאת גר יהיה זרעך בארץ לא להם ימים רבים ארבע מאות שנה, ולא חשש להודיע השלשים, כי אמר לו עוד ודור רביעי ישובו הנה (שם טו טז), להודיעו שלא ישובו מיד בסוף ארבע מאות עד הדור הרביעי שיהיה שלם עון האמורי, ירמוז לשלשים שנה הללו, כי עמדם במדבר ארבעים שנה לא מפני עון האמורי שלא נשלם:

12. ר' יוסף ראזין, צפנת פענח, ירושלים תשכ"ב, עמ' צו (על משנה עדינות פ"ב מ"ט):

באמת הקב"ה מחשב השנים לפי האדם ומצרף זה לזה. והנה משה רבנו היה שמונים שנה במצרים, ועמרם היה מאה ושלושים ושבע שנה במצרים, וקהת היה מאה עשרים ושמונה שנה במצרים, ולוי היה בערך שמונים וחמש שנים במצרים. זה הזמן הצירוף.